

У. В. Пелех,
асистент кафедри обліку і аудиту
Львівського національного університету імені Івана Франка, Львів

ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО З'ЯСУВАННЯ СУТНОСТІ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК В ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

U. Pelekh,
Assistant of department of account and audit of the Ivan Franko National University of Lviv

EVOLUTION OF FINDING OUT OF ESSENCE AND REGULATION OF INTEREST RATES IN ECONOMIC SCIENCE

Процент і процентна ставка є одними з найбільш давніх економічних категорій та механізмів, які мають тисячолітню історію. Об'єктивною реальністю сучасної економічної науки є різноманіття поглядів науковців на суть процента. Разом з тим, деякі аспекти теорії вимагають додаткового дослідження. Автором розглянуто еволюційний підхід до з'ясування сутності та регулювання процентних ставок в економічній науці від давніх часів до сьогодення. Визначено, що основними теоріями, які досліджували це економічне явище є: реальна, класична, теорія позикового процента, теорія позикових фондів і кейнсіанська теорія переваги ліквідності. Виокремлено підходи авторів-економістів, у межах яких розглядалися становлення та розвиток процента. Узагальнено погляди економістів на дослідження суті та регулювання процентних ставок. Запропоновано, в умовах нестабільного економічного середовища України для регулювання процентних ставок, синтезувати підходи фундаментальних теоретичних вчень монетаристів і кейнсіанців.

A percent and interest rate is one of the most old economic categories and mechanisms. The objective reality of modern economic science is the variety of concepts percent. However, some aspects of the theory require additional research. The author considers the views of economists to finding out of essence and regulation of interest rates from ancient times to the present. It was determined that the main theories that have studied this economic phenomenon are: real, classical theory percent debt, borrowed funds theory and Keynesian theory of liquidity preference. Theories and contribute to their authors and economists within which considered the establishment and development interest. Overview views of economists to finding out of essence and regulation of interest rates. It is proposed in an unstable economic environment Ukraine to regulate interest rates, synthesize approaches fundamental theoretical teachings – monetarists and keynesians.

Ключові слова: еволюційний підхід, процент, процентна політика, процентна ставка, регулювання процентних ставок, теорії процента.

Key words: evolutionary approach, percent, interest rate policy, interest rate, adjusting interest rates, theory of percent.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Особливістю ринкових реформ в Україні є значна мінливість економічного середовища, що вимагає не-

впінного пошуку адекватних методів та інструментів грошово-кредитного регулювання. Досвід функціонування фінансових систем країн із ринковою економікою

доводить, що у підвищенні інвестиційної активності, забезпеченні фінансової стабілізації, досягненні економічного зростання, поліпшенні якості життя суспільства важливу роль відіграє застосування ефективної процентної політики Національного банку.

Об'єктивною реальністю сучасної економічної науки є різноманіття поглядів науковців на сутність та регулювання процентних ставок. Разом з тим деякі аспекти теорії потребують додаткового дослідження. Зниження процентних ставок є стимулом для розширення інвестицій, проте доцільно враховувати, що ефективність процентної політики залежить від чіткості механізму функціонування позикового процента. Адже низка фінансово-економічних проблем пов'язана з пошуком компромісних шляхів реалізації протилежних, за економічною природою, завдань: досягнення бажаного (з позиції активізації інвестиційних процесів) рівня процентної ставки та прийнятого (стосовно збереження реальної вартості заощаджень) рівня інфляції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Процент та процентна ставка — економічні категорії з тисячолітньою історією. Механізм розрахунків, започаткований в античні часи, у сучасній економічній теорії та практиці займає вагомe місце. Поняття "процент" (від латинського "procentum" — на сотню) походить від давніх угод між позичальниками та кредиторами щодо умов позики. Ідея вираження частин цілого, постійно в одних і тих самих умовних одиницях, зародилась ще у вавилонян, а у Стародавній Індії математики розраховували проценти.

Поступово умови розрахунків із надання у позику матеріальних цінностей трансформувалися у грошові відносини, тоді використання процента дозволило створити механізм функціонування перших банків.

Дослідження теорії процента знайшли відображення у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. Класичну теорію розробили Є. Бем-Баверк, К. Віксель та І. Фішер (незалежно один від одного). Вагомим є внесок у теорію процента М. Туган-Барановського, Дж. Кейнса, Дж. Тобіна, Дж. Хікса, М. Фрідмена. Питаннями реалізації грошово-кредитної політики в Україні займаються А. Єпіванов, В. Зимоваць, Л. Кривенко, В. Романишин, А. Сомик та інші. Надбання вчених-економістів допомогли сформувати загальні теоретичні засади становлення та використання процента в економічній науці. Разом із тим, виокремлюємо багато різних підходів до трактування сутності та регулювання процентних ставок. Систематизація та узагальнення таких підходів дає змогу представити власний підхід до сутності та регулювання процентних ставок в економічній науці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розуміння процента, в найбільш давньому значенні, пов'язане з лихварством. Аристотель критично оцінює, поширену в його час, практику позики грошей під процент. Погляди на роль та природу позикового процента змінюються із потребами суспільного розвитку та середньовічною реформацією церкви. Зародження протестантизму, яке очолив Жан Кальвін, пов'язане зі зміною поглядів на господарські процеси. Праце-

любність та заощадливість почали вважатися найбільш чеснотами людини, заощаджені гроші могли надаватися у позику під певний процент, якщо це не пов'язано з ризиком.

Розвиток теорій кредиту та процента пов'язаний із первісним накопиченням капіталу, з активним розвитком торгівлі. В епоху великих географічних відкриттів та розвитку мануфактури різко зросла потреба в капіталі. У цей час особливу увагу звертали на вміння обчислювати проценти, а також проценти від процентів, тобто складні проценти. Вперше опублікував таблиці для розрахунку процентів у 1584 році С. Стевін [9, с. 65].

Представники теорії меркантилізму, англійці Н. Барбон (1640—1698) та Д. Норс (1641—1691), стосовно формування ставки проценту висловлювали погляди щодо потреби у принципах вільної конкуренції та доцільності зниження процента, що стимулює розвиток торгівлі [7, с. 35].

Англійський філософ Дж. Локк (1632—1704) пояснював зниження ставки позикового процента в роботі "Роздуми про зниження процента та підвищення цінності грошей". З позицій меркантилістів, зниження ставки процента пояснюється збільшенням кількості срібла та золота за рахунок їх завезення з Америки. За своїм концептуальним підходом Дж. Локк пояснював зміну ставки процента згідно положень кількісної теорії. З його точки зору процент — це плата за користування грошима. Природа грошей як товару є подібною до інших видів товарів. Коли кількість грошей збільшується, процентна ставка знижується у зв'язку з підвищенням цін на товари, коли гроші стають дешевшими [8, с. 80].

Шотландський філософ Девід Юм (1711—1776) сформулював положення про норму прибутку (прибутку на одиницю капіталу), яка в подальшому дозволила обґрунтувати зв'язок зі ставкою процента за грошовими позиками. В умовах вільного перетікання капіталу та вільної конкуренції норма прибутку з усіх видів економічної діяльності, а також ставка процента, будуть вирівнюватись [8, с. 82].

Англійський економіст Адам Сміт (1723—1790) поглибив розуміння процента в економічній діяльності та пов'язав його з прибутком, який отримує власник капіталу. Підприємці, які не володіють власним капіталом, також можуть отримувати у позику кошти, які дозволяють організувати виробництво та отримувати дохід. За користування капіталом підприємець має платити процент за позику. Таким чином, позиковий процент пов'язаний з прибутком, який отримує підприємець, і є його складовою частиною або вторинним доходом. Для визначення прибутку використовується величина — питома вага на одиницю капіталу або норма прибутку, яка пізніше почала розглядатися у взаємозв'язку з нормою проценту [14, с. 232].

Англійський економіст Д. Рікардо (1772—1823) у книзі "Основи політичної економії та податків" (1817) вперше виклав сучасне розуміння ринкової та природної ставки процента. У цій праці визначені відмінності між ринковою та природною ставками. На його думку, особливістю ринкової процентної ставки є те, що вона буде зростати в умовах економічних криз, коли товарні ціни будуть підвищуватись. Зміна кількості грошей буде

стимулювати коливання ринкової процентної ставки до моменту зрівноваження її з нормою прибутку на капітал, яке відповідатиме значенню природної процентної ставки [12, с. 351].

У марксистській теорії позиковий капітал розглядається як певні економічні відносини, як одна з форм капіталу, що змінюється в процесі розвитку капіталізму. Як зазначено у праці К. Маркса "Капітал", взаємовідносини між платниками за користування капіталом та власниками капіталу виражено у ставці відсотка як грошової міри [11, с. 62].

Утворення позикового капіталу призвело до поділу капіталу на капітал-власність і капітал-функцію. Як власність, капітал надається в позику й повертається його власникові. Як функція, капітал приймає продуктивну форму, а потім — товарну й грошову, у результаті чого створюється додана вартість. При використанні позикового капіталу створена додана вартість (у формі прибутку) поділяється на дві частини: позиковий процент, що одержується власником капіталу, і підприємницький дохід, що отримує капіталіст. Джерелом того й іншого є додаткова вартість [4].

На розвиток теорії процента значний вплив мали ідеї економістів австрійської школи. Першою науково обгрунтованою теорією, в межах якої пояснюється природа процента, стала концепція Е. Бем-Баверка, яка отримала умовну назву "психологічна теорія процента". Основна ідея полягає в тому, що психології людини властиво надавати перевагу поточним благам, порівняно з майбутніми можливостями. Процент виступає у нього як плата за відмову від поточного споживання і стимул для накопичення капіталу. Наприкінці XIX ст. австрієць Е. Бем-Баверк, у межах концепції маржиналізму, розробив положення про граничну корисність. Розуміння прибутку є дуже широким, оскільки у витрати, які використовуються для його розрахунку, можуть включатись різні складові, тому процент на капітал є найбільш точно вираженою величиною, що характеризує рівень дохідності. Такий рівень доходу можна отримати без організації виробничої діяльності. Для більш точного визначення проценту, Бем-Баверк вважав доцільним здійснювати процедуру дисконтування, за якою можливо встановлювати теперішню вартість майбутніх доходів. Таким чином, процентом Бем-Баверк називав дисконт з майбутнього доходу, який створюється шляхом використання існуючих засобів виробництва. Процент трактується як ціна грошей, яка сплачується за можливість користування грошима негайно, а не пізніше [2].

Подальший розвиток неокласичної теорії, в частині поглядів на природу процента, здійснив шведський економіст Кнут Віксель в роботі "Процент та ціни" (1898). На відміну від пануючого погляду на процент, К. Віксель розділив його на процент у підприємницькій діяльності та банківський процент. Підприємницький процент визначає природну ставку процента, а банківський — ринкову. Коли банківський процент менший підприємницького, то розвиваються інвестиційні проекти, зростає попит на фактори виробництва, що приводить до підвищення зарплати та

рентних платежів, а також зростання попиту на предмети споживання. Зростання попиту на предмети споживання стимулює виробництво та інвестиції (процес набуває кумулятивного характеру). Цей процес не триває безконечно, в певний момент банки змушені підвищувати процентні ставки, коли банківський процент досягне рівня реального, економічна система досягне стану рівноваги, який характеризується більш високим рівнем цін та виробництва [9, с. 75].

Свою концепцію процента запропонував американський економіст І. Фішер у праці "Теорія процента" (1930), де дослідив існуючі теорії процента і знайшов в них суперечності. Використання ринкової ставки процента, яка формується на грошовому ринку, де взаємодіють заощадження та інвестиції, з позицій І. Фішера дає можливість врахувати взаємодію виробників і споживачів товарів. Проте неокласики вважали, що ринки товарів і грошей є автономними і не взаємодіють між собою, що властиво для сучасної економічної теорії. Головним у І. Фішера є те, що процент для споживачів є відшкодуванням за їх заощадженнями, а для виробників — винагородою за позичені кошти. Відповідно ставка процента формується при взаємодії попиту та пропозиції на позикові кошти [9, с. 83].

Ставка процента повинна мати достатню величину, щоб стимулювати здійснення заощаджень. Збільшення грошей в обігу, з позиції неокласиків, впливає лише на зростання цін. Внаслідок зміни реальної вартості грошей, яка є на руках у населення, порушується рівновага економічних систем. Проте спрощена схема ролі грошей та процента перестала відповідати потребам розвитку економічної теорії та практики господарювання.

У зазначених теоріях процент не пов'язується з кредитно-грошовими факторами. Тому їх відносять до "немонетарних", чи "реальних" теорій процента. У монетарних теоріях для пояснення процента залучаються явища монетарної сфери [3].

Одним із перших переглянув роль процента австрійський економіст Й. Шумпетер, який розглядав його в контексті впливу на підприємницьку діяльність і на інвестиції у нововведення. З позицій Й. Шумпетера ставка процента є основою механізмів економічного розвитку через зміну обсягів кредитування [10, с. 97].

Представник неокласичного напрямку Д. Робертсон у праці "Промислові коливання" (1927) звернув увагу, що потрібно трактувати процент із врахуванням широкого кола аспектів, тому що процент визначає структуру інвестиційного портфеля, а також споживчі та інвестиційні рішення. Крім того, варто враховувати, що процент є винагородою за очікування і показником оцінки доходу на капітал [10, с. 113]. Д. Робертсон розглядає теорію позикових фондів, відповідно до якої процентні ставки повинні зростати чи спадати до того часу, поки обсяг грошей, який позичальники бажають отримати в кредит, не буде збігатися з обсягами фондів, які кредитори хочуть запропонувати в цей період у позику. Як бачимо, така теорія процента переносить цей феномен у сферу кредитних відносин.

Кейнсіанські погляди на природу процента поступово еволюціонували з неокласичної теорії. Дж.

Таблиця 1. Погляди економістів на становлення та розвиток процента

Автори	Теорія, в межах якої розглядалися становлення та розвиток процента	Внесок у розвиток теорії процента
1	2	3
Т. Мальтус, В. Рошер, Ж. Сей	теорія продуктивності капіталу	капіталу притаманна здатність приносити певний надлишок продукту вищий за витрати на використання капіталу, а процент вимірює цей додатковий приріст, тобто є чистою продуктивністю капіталу, тим самим підмінюючи показник прибутку
А. Сміт, Д. Рікардо	теорія експлуатації, трудова теорія вартості	А. Сміт вважав, що прибуток – це продукт праці, що привласнюється власником засобів виробництва. Процент частина прибутку промисловця і, одночасно природна винагорода грошового капіталу. Д. Рікардо розглядав прибуток як вираховання з продукту праці робітника, ототожнював додаткову вартість з прибутком
Дж. Мілль, Н. Сеніор,	теорія утримання (згодом переросла в психологічну теорію процента)	розглядали процент як плату за відмову від задоволення теперішніх потреб з метою її майбутнього приросту
О. Бем-Баверк	психологічна теорія процента (розвинув), теорія граничної корисності	процент виступав як плата за відмову від поточного споживання і стимул для накопичення капіталу. Виділяв три причини існування процента: 1) нерівноцінні умови для задоволення потреб у теперішньому та майбутньому; 2) недооцінка людьми майбутніх можливостей використання капіталу; 3) технічна перевага теперішніх благ у порівнянні з майбутніми. Рівноважна норма відсотка визначається продуктивністю останнього, економічно припустимого подовження виробничого періоду (граничною продуктивністю)
К. Маркс, П. Прудон	теорія доданої вартості, соціалістична теорія	процент – одна з перетворених форм доданої вартості; частина трудового неоплаченого доходу робітників, яка переходить до капіталіста як нетрудові доходи.
К. Кассель, А. Маршалл	теорія очікування	процент – певна ціна, яку очікує отримати власник капіталу. Позичальник повинен отримати прибуток під час використання цього капіталу і заплатити за це деяку ціну (процент)
К. Віксель	поєднав теорію граничної корисності з теорією цін	процент розглядав у нерозривній єдності з капіталом; розрізняв грошову і реальну ставку процента; сформулював «ефект Вікселя» - інфляція може бути стимульована лагом між ринковою та природною процентними ставками
М. Туган-Барановський	вчення про фундаментальну закономірність циклічності економічної динаміки	дисконтний процент – один із індикаторів, що точно відображає динаміку капіталістичного виробництва. Доводив, що процент відображає стан попиту і пропозиції на вільні грошові капітали. У міру пошкваллення виробництва і наближення капіталістичного господарства до кризи, попит на вільні капітали зростає і значно випереджає його пропозицію. У зв'язку з цим росте і дисконтний процент, - чим він вищий, тим ближча економіка до кризи
І. Фішер	теорія чистої продуктивності	розглядав будь-який дохід (заробітна плата, рента, чи прибуток) як форму вираження процента; вніс у трактування процента фактор ризику та невизначеності перспектив
Й. Шумпетер	теорія підприємництва, прибутку і процента	увів четвертий фактор виробництва (капітал, праця, земля) – підприємництво, пов'язаний із ризиком і новаторством. Плата за підприємництво – «наддохід» - джерело процента
Дж. Кейнс	теорія переваги ліквідності	розглядав процент як плату власникові грошей за відмову від ліквідності свого капіталу; вважав, що процент – це монетарний феномен, який формується під впливом попиту та пропозиції на гроші; теоретично обгрунтував явище «ліквідної пастки». Відводив вирішальну роль у передавальному механізмі процентній ставці
Д. Робертсон	теорія позикових фондів	піддав критиці кейнсіанське визначення процента, зазначив, що процент не може бути ні чим іншим, як ціною за використання позикових фондів
Дж. Тобін	теорія касових залишків	розглядав проблему еластичності попиту на касові залишки (працюючі та непрацюючі) за нормою процента, а також проблему взаємозв'язку норми процента і швидкості грошового обігу; статистично підтвердив чим вища норма процента, тим нижчою є сума непрацюючих касових залишків, і навпаки, при зниженні норми процента сума непрацюючих касових залишків зростає
Дж. Хікс	теорія загальної економічної рівноваги, портфельна теорія	провів теоретичне об'єднання кейнсіанства та неокласики в єдину систему. Проаналізував умови рівноваги на товарному та грошовому ринках, яка визначається одночасно нормою процента і рівнем доходів. Побудував графік функції заощадження та інвестиції (IS) в системі координат г (норма процента) і Y (національний дохід), і в такій самій системі — графік функції ліквідності та грошового попиту (LM) («Хрест Хікса»). За допомогою цього графіка показав, що ставка процента є як грошовим, так і реальним феноменом. Подібного підходу дотримувався інший відомий представник неокейнсіанства — Е. Хансен, внаслідок чого поширена в літературі назва моделі містить прізвища обох вчених (Хікса-Хансена)
М. Фрідмен	кількісна теорія грошей	доводив, що швидкість грошового обігу величина стабільна, а отже, процентна ставка не впливає на касові залишки. Вважав, що регулюючи грошову пропозицію, держава впливає на позиковий процент, який, в свою чергу, впливає на рівень інвестицій і розвиток виробництва
Р. Мандел, Флемінг		внесли корективи в замкнуту модель IS-LM і розробили відкриту модель IS-LM-BP. Де BP – графік платіжного балансу. Основними об'єктами моделі IS-LM-BP є вже не тільки норма процента і внутрішня пропозиція грошей, але й обмінний курс національної валюти, що чутко реагує на будь-які зміни зовнішньоекономічної кон'юнктури. Також ця модель описує залежність бюджетної і грошово-кредитної політики від режиму валютних курсів

Джерело: складено автором за [1—4; 6—10; 12; 13; 15].

Кейнс спочатку відстоював позиції неокласиків, проте в роботі "Трактат про гроші" звернув увагу, що інвестиції не дорівнюють заощадженням, що в подальшому дало підстави переглянути роль і природу процента.

Визначальним і новим у теорії Дж. Кейнса було предствалення ринку грошей, праці та товарів у взаємодії як єдиного цілого. Цей підхід до природи процента дозволив, при проведенні аналізу, використовувати макроекономічні показники: заощадження, інвестиції споживан-

ня, дохід та процент. Дж. Кейнс у праці "Загальна теорія зайнятості, процента та грошей" докладно переглянув і запропонував тлумачення суті процента у контексті керування ефективним попитом [1, с. 257]. Розмежування поглядів неокласиків та Дж. Кейнса відбувається за складовими механізми формування ставки процента.

Неокласики вважають, що ставку процента визначають загальні заощадження та попит для здійснення інвестицій. Процентна ставка відображає ціну капіталу, коли заощадження взаємодіють із попитом на капітал для виробничого інвестування.

Кейнсіанці розглядають процентну ставку як грошовий феномен, який визначається функцією ліквідності, коли взаємодіє попит та пропозиція лише на гроші. Процентна ставка коливається залежно від коливань рівня ліквідності, що визначається доходом. Зміна доходу автоматично змінює обсяг заощаджень, рівень схильності до ліквідності та ставку процента. Відповідно до напряму зміни ставки процента інвестиції зростають або зменшуються [1].

Засновник монетаризму М. Фрідман, на відміну від Дж. Кейнса, не розглядав детально мотиви зберігання грошей. Він критично відносився до кейнсіанських методів регулювання процентних ставок, оскільки вважав, що регулювання процентних ставок спроможне лише стимулювати інфляційні процеси. З позиції М. Фрідмана, в монетарній сфері підлягає регулюванню лише приріст кількості грошей, що і визначає розмір процентних ставок. Він заперечував однозначний зв'язок між монетарною політикою та підвищенням процентних ставок [15, с. 554].

Дослідник економічної думки М. Блауг, намагаючись подолати протиріччя у питанні відносно реальної та грошової природи процента в умовах, коли норма процента значною мірою визначається політикою державних органів грошового регулювання, прийшов до висновку, що процент — реальне (об'єктивне, природне) явище, коли проявляє себе як абсолютна ціна. Проте теорія процента адекватно відображає лише механізми впливу процентної політики на товарні ринки, в той час як грошова теорія пояснює лише дію цінового механізму на ринки капіталу [13, с. 125].

Основні внески авторів у становлення та розвиток процента представлені у таблиці 1.

Отже, всі погляди економістів на становлення та розвиток процента можна розподілити на три етапи:

- 1) процент розглядався виключно у рамках визначення його сутності;
- 2) зосередження уваги на чинниках та механізмах формування процента;
- 3) процент розглядається з точки зору його впливу та участі у передавальному (трансмісійному) механізмі грошово-кредитної політики.

Г.В. Салтикова зазначає, що у сучасних ринкових економіках методи державного регулювання процентної ставки побудовані переважно на їх концепції як грошового явища і реалізуються в короткотерміновому періоді. Можливості впливу на дов-

готермінову процентну ставку реалізуються переважно через структурну та інвестиційну політику і визначення пріоритетів технічних інновацій [13, с. 124].

Сучасна грошово-кредитна політика країн з ринковою економікою побудована за принципами лібералізації процентних ставок й узгодження облікової ставки з ринковою та очікуваними темпами інфляції. В.В. Зимовець виділяє три різновиди процентної політики: 1) циклічний або активна процентна політика (Німеччина, Японія, США); 2) валютний або політика, спрямована на зовнішню стабільність грошової одиниці (Франція); 3) індикативний або пасивна процентна політика (Іспанія, Канада). Фінансова стабільність, тобто низькі темпи інфляції в довгостроковій перспективі, є умовою поступового зниження реальної процентної ставки в країнах, валюти яких не використовуються як резервні (Італія, Іспанія, Франція, Канада), та підтримання її на низькому рівні для грошових систем, які емітують резервні валюти (Німеччина, США, Швейцарія) [5, с. 115].

ВИСНОВКИ

Дослідивши еволюцію поглядів науковців на економічну сутність та регулювання процентних ставок, неможна однозначно стверджувати, яка з наведених теорій є найбільш вірною, оскільки кожна з них пояснює певний важливий аспект даного питання. На нашу думку, це можна пояснити тим, що процент — складне багатоаспектне явище, яке має багато різних основ для пояснення його суті та механізму дії. Окрім того, використання тієї чи іншої вибраної процентної політики, зазвичай, призводить до різних (протилежних) результатів. Основними теоріями, що досліджували це економічне явище є: реальна, класична, теорія позикового процента, теорія позикових фондів і кейнсіанська теорія переваги ліквідності. Ефективність вибраної теорії регулювання процентних ставок залежатиме від економічних умов, в яких вона застосовується. Для застосування процентної політики, в реаліях нестабільної української економіки, варто сформулювати ринкове середовище, всі учасники якого будуть спроможні адекватно реагувати на регулюючі заходи.

Так, на нашу думку, проведення грошово-кредитної політики, на сучасному етапі в Україні, повинно базуватись на двох фундаментальних теоретичних вченнях, що обґрунтували умови, принципи та інструменти регулювання економічного зростання економіки — монетаризмі та кейнсіанстві. Вважаємо за доцільне державне втручання в економічні процеси та активне використання інструментів грошово-кредитного механізму державного регулювання (особливо через процентні ставки центрального банку, які є важливим чинником впливу монетарної політики, а процентний канал — головним каналом у монетарному трансмісійному механізмі). Проте варто зауважити, що державне регулювання процентної ставки виконує ефективно свою функцію у короткотерміновому періоді, у довгостроковому періоді ж зміна повинна відбуватися під впливом ринкових чинників.

Погоджуємося з українськими вченими-економістами А. Гальчинським, А. Морозом, М. Савлуком, А. Сомик, які постійно повертаються до питань розширення можливостей застосування процентної політики в українській економіці. Саме тому подальші наші дослідження будуть спрямовані на вивчення міжнародного досвіду державного регулювання процентних ставок та доцільності його використання в Україні.

Література:

1. Антология экономической классики [Текст] / Т. Мальтус, Д. Кейнс, Ю. Ларин; авт. предисл. и сост. И.А. Столяров. — М.: "Эконом" — "Ключ", 1993. — 486 с.
2. Бем-Баверк Е. Основы теории ценности хозяйственных благ // Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бём-Баверк, Ф. Визер; пер. с нем.; под. ред. В.С. Автономова. — М.: Экономика, 1992. — С. 243—426.
3. Большой экономический словарь [Текст] / Под ред. А. Н. Азрилияна. — [4-е изд.]. — М.: Институт новой экономики, 1999. — 1248 с.
4. Долан Э.Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика [текст] / Э.Дж. Долан.; под общ. ред. В. Лукашевича. — Москва — Санкт-Петербург, 1991. — 448 с.
5. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку [текст] / Владислав Вікторович Зимовець. — К.: НАН України; Ін-т економіки та прогнозування, 2010. — 256 с.
6. Злупко С.М. Історія економічної теорії: підручник / С.М. Злупко. — К.: Знання, 2005. — 719 с.
7. Історія економічних вчень: підручник / За ред. В.М. Тарасевича, Ю.Є. Петруні. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 352 с.
8. Історія економічних вчень: підручник / За ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. — К.: КНЕУ, 2001. — 564 с.
9. Історія економічних вчень: підручник: у 2 т. / [В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, П.М. Леоненко та ін.; за ред. Базилевича В.Д.]. — [2-ге вид.]. — К.: Знання, 2005. — Т. 1. — 2005. — 567 с.
10. Історія економічних вчень: підручник: у 2 т. / [В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, П.М. Леоненко та ін.; за ред. Базилевича В.Д.]. — [2-ге вид.]. — К.: Знання, 2005. — Т. 2. — 2005. — 568 с.
11. Радзівська В.М. Відсоткові ставки фінансового ринку: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / В.М. Радзівська // Економіка: теорія та практика. — 2013. — № 2. — С. 61—69. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econom_2013_2_11.pdf
12. Рікардо Давид. сочинения: в 5 т [Текст] / Д. Рикардо: пер с англ. — М.: Госполитиздат — Соцэґиз, 1955. — Т. 2. — 1955. — 539 с.
13. Салтикова Г.В. Теоретичні концепції формування процентних важелів фінансової політики держави / Г.В. Салтикова // Облік і фінанси АПК. — 2011. — № 2. — С. 122—125.
14. Сміт Адам Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Сміт Адам: пер. с англ. / Адам Сміт; пер з англ. О. Васильєв, М. Межев-

ікіна, А. Малівський.; наук. ред. Є. Литвин. — 4-е вид. — К.: Port-Royal, 2001. — 593 с.

15. Фридмен М. Инфляция и денежные системы / Милтон Фридман // 25 ключевых книг по экономике [Текст] / А. Бейтон, А. Казорла, К. Долло, Дре А.М. — Челябинск: Урал LTD, 1999. — С. 539—559.

References:

1. Stolyarov, A.I. (1993), *Antologiya ekonomicheskoy klasiki: T. Maltus, D. Keynes, Yu. Larin* [Anthology of Economic Classics: T. Maltus, D. Keynes, Yu. Larin], *Ekonom* — *Klyuch*, Moscow, Russia.
2. Avtonomov, V.S. (1992), *Avstrijskaia shkola v politycheskoj ekonomyy* [Austrian school is in a political economy], *Ekonomyka*, Moscow, Russia.
3. Azrylyan, A. N. (1999), *Bol'shoj ekonomicheskyj slovar'* [Great Dictionary of Economics], 4th ed, *Institut novoj jekonomiki*, Moscow, Russia.
4. Dolan, E.Dzh. (1991), *Den'hy, bankovskoe delo i denezhno-kredytnaia polityka* [Money, banking and monetary policy], *Moskow — Sankt-Peterbug, Russia*.
5. Zymovets', V.V. (2010), *Derzhavna finansova polityka ekonomichnoho rozvytku* [State financial policies of economic development], *NAN Ukrainy; In-t ekonomiky ta prohnozuvannya*, Kyiv, Ukraine.
6. Zlupko, S.M. (2005), *Istoriia ekonomichnoi teorii* [History of economic theory], *Znannia*, Kyiv, Ukraine.
7. Tarasevych, V.M. and Petrunia, Yu.Ye. (2013), *Istoriia ekonomichnykh vchen'* [History of economic studies], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.
8. Kornijchuk, L.Ya. and Tatarenko, N.O. (2001), *Istoriia ekonomichnykh vchen'* [History of economic studies], *KNEU*, Kyiv, Ukraine.
9. Bazylevych, V.D. Hrazhevs'ka, N.I. and Leonenko, P.M. (2005), *Istoriia ekonomichnykh uchen'*, ch1 [History of economic studies, part 1], 2nd ed, *Znannia*, Kyiv, Ukraine.
10. Bazylevych, V.D. Hrazhevs'ka, N.I. and Leonenko, P.M. (2005), *Istoriia ekonomichnykh uchen'*, ch2 [History of economic studies, part 2], 2nd ed, *Znannia*, Kyiv, Ukraine.
11. Radziievs'ka, V.M. (2013), "Interest rates of financial market: theoretical aspects", *Ekonomika: teoriia ta praktyka*, [Online], vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econom_2013_2_11.pdf
12. Rikardo, D. (1955), *Sochyneniya v 5 t, t2* [Works in 5 part, part 2], *Gospolitizdat Hospolytyzdat*, Moscow, Russia.
13. Saltykova, H.V. (2011), "Theoretical conceptions of forming of percent levers of financial policy of the state", *Oblik i finansy APK*, vol. 2, pp 122—125.
14. Smit, A. (2001), *Dobrobut natsij. Doslidzhennia pro pryrodu ta prychny dobrobutu natsij* [Welfare of nations. Research is about nature and reasons of welfare of nations], 4th ed, *Port-Royal*, Kyiv, Ukraine.
15. Bejton, A. Kazorla, A. Dollo, R. and Dre A. (1999), *25 kljuchevyh knig po jekonomike* [25 key books on economics], *Ural LTD, Cheliabynsk*, Russia.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2015 р.